

УДК 321.65

Ю.Б. ВОВК

ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЮВАННЯ І НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (НЕО) КОРПОРАТИВІЗМУ

Вовк Юрій Богданович –аспірант кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені І. Франка

Розглянуто шляхи дефініювання і наукового дослідження (нео)корпоративізму. Виявлено основні риси, теоретичні й практичні проблеми цього процесу. Визначено рівень актуальності кожної з проблем і розглянуто можливості їхнього вирішення.

Ключові слова: корпоративізм і корпоратизм, (нео)корпоративізм, ліберальний і соціетальний корпоративізм, плюралізм, емпіричні дослідження.

Рассмотрены пути дефинирования и научного исследования (нео)корпоративизма. Выявлены основные черты, теоретические и практические проблемы этого процесса. Определена мера актуальности каждой из проблем и рассмотрены возможности их решения.

Ключевые слова: корпоративизм и корпоратизм, (нео)корпоративизм, либеральный и социетальный корпоративизм, плюрализм, эмпирические исследования.

The ways of defining and scientific research of (neo)corporatism are being considered. The main features, theoretical and practical problems of this process are being revealed. The timeliness of each problem is being gauged and possible ways to resolve them are being analyzed.

Keywords: corporativism and corporatism, (neo)corporatism, liberal and societal corporatism, pluralism, empirical research.

© Ю.Б. Вовк, 2013

Постановка проблеми. У вітчизняній політичній науці корпоративізм і неокорпоративізм досліджують ще дуже рідко. Незважаючи на це, існує фундаментальний пласт розвідок, що вивчає ці феномени. Однак, на жаль, науковці концентрують увагу передусім на застосуванні корпоративізму як пояснювального концепту найрізноманітніших сфер політичного буття або ж його імплементації в державно-політичному курсі як моделі відносин між групами інтересів. Безсумнівно, ці два головні напрями не охоплюють всієї повноти виконаного аналізу, але засвідчують загальну спільну проблему: прагнення досліджувати через корпоративізм інші феномени політичного буття, імплементувати його в політичну практику, хоча й не до кінця студіювати сутність, природу самого корпоративізму. Це – з одного боку. З іншого – хибно стверджувати, що дослідження (нео)корпоративізму (відтепер ми навмисне використовуємо таке написання, щоб продемонструвати приналежність обох історичних етапів феномена до одного й того ж джерела. Надалі, коли йтиме про феномен загалом, незалежно від історичних варіацій, застосовуватимемо саме цей термін. Поняття корпоративізм і неокорпоративізм вживатимемо, маючи на увазі конкретний історично-сутнісний вид) як пояснювального чи імплементаційного концепту неправильно (зокрема, цього дотримувався і автор дослідження у ранніх розвідках). Однак, для плідного, скрупульозного вивчення потрібно насамперед осмислити проблеми самого феномена, уточнити його визначення, відокремити від інших понять і лише потім застосовувати в дослідженнях. Наша мета – зробити це у статті, зосередившись на історичному розвитку корпоративізму, в тому числі на трансформації

останнього в неокорпоративізм.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед вітчизняних праць нам не вдалося відшукати розвідок, присвячених виключно теоретичним проблемам (нео)корпоративізму, але цих питань так чи інакше торкалися науковці в межах пояснювально-імплементаційних досліджень феномена. Так, у праці В. Кременя та В. Ткаченка простежуємо розвиток (нео)корпоративізму і його види [3, с. 3-21]. М. Ткачук виокремила види (нео)корпоративізму, а останній трактується через призму економіки [4, с. 82-90]. Згадаємо також учених, котрі, аналізуючи групи інтересів, побічно цікавилися дефініюванням (нео)корпоративізму. З-поміж них українські науковці – Я. Боренько, Д. Виговський, А. Колодій, О. Тупиця та інші; російські дослідники цього напрямку – Л. Бакун, А. Галкін, Н. Петров, А. Ченчіков, М. Чешков. На особливу увагу заслуговують розвідки В. Гончара, автора єдиного, за нашими даними, спеціалізованого дисертаційного дослідження на тему (нео)корпоративізму за часи незалежності України і в тому числі частина дисертаційної роботи присвячена теоретичному розгляду сутності й перспектив (нео)корпоративізму [2, с. 26-27]. Проте зауважимо: кількість первинних теоретичних вітчизняних досліджень недостатня, оскільки за часів СРСР з ідеологічних причин глибоко вивчати (нео)корпоративізм було неможливо.

Значно інтенсивніше аналізували теоретичні проблеми (нео)корпоративізму західні вчені. Уже із середини 70-х років ХХ ст. вони починають розглядати питання про витворення «нової» версії корпоративізму, намагаючись усвідомити її зв'язок зі «старою» версією. Представники першо-

го покоління дослідників нового феномена (Г. Вярда, Г. Лембрух, Р. Ньютон, Л. Паніч, Ф. Шміттер та інші) зробили значний внесок у дефініювання й окреслення меж цього явища. Учені 80-90-х років ХХ ст., а згодом – першої декади ХХІ ст., окрім створення нових теоретичних розвідок, намагались емпірично вимірювати (нео)корпоративізм (Ж. Лейн і С. Ерссон, Л. Кенворсі, Я. Вольдендорп).

Мета дослідження. Нашою метою дослідження не є перенесення основних теоретичних напрацювань західних учених на сторінки вітчизняного наукового джерела. Ми стверджуємо: значна кількість й історична тяглість цих досліджень (нео)корпоративізму виявили значні об'єктивні перешкоди у вивченні актуального в цій розвідці феномена і якщо не розкрити й не усвідомити наявності цієї важливої проблеми у вітчизняній науці, то подальшим дослідженням не вистачатиме теоретичного підґрунтя. Тому вважаємо за необхідне розкрити ці теоретично-дослідницькі проблеми (нео)корпоративізму, з'ясувавши можливі шляхи їхнього розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Вивчення (нео)корпоративізму торкається трьох найвагоміших теоретичних проблем: 1) означуючого терміна і дефініції; 2) сфери наукового застосування; 3) теоретичної концептуалізації та операціоналізації поняття для здійснення емпіричних досліджень. Ці три виміри – не жорсткі кордони між різними аспектами дослідження одного й того ж феномена, а радше їхнє взаємодоповнення. Від дефініції явища залежить сфера застосування і від них разом узятих – підбирання індикаторів для концептуалізації та операціоналізації поняття. Наголосимо: залежність ця не одновекторна, але має і зворотний зв'язок.

Перша складова першої проблеми (означуючий термін) полягає в прагненні чітко й однозначно дефініювати явище. Зазвичай у гуманітарних науках до одного і того ж поняття виникає декілька дефініцій однак у (нео)корпоративізмі проблема існує не лише з великою кількістю дефініцій (про що йдеться далі), а й із самим поняттям. Ця проблема має радше лінгвістичні, ніж політологічні корені, але спричиняє певну асинхронність вітчизняних та західних досліджень. У більшості мов латинської групи існує розрізнення термінів «корпоративізм» і «корпоратизм» (в українських дослідженнях не зауважується ця особливість). Хоч сутнісно загальноприйнято обидва науковими традиціями – вся історія (нео)корпоративізму підсумована політологами у двох категоричних термінах: корпоративізм (як понятійного відповідника гільдійного, етатистського, фашистського й інших історично перших видів феномена); неокорпоративізм (понятійного відповідника соціетального, ліберального, тобто історично нових видів феномена). Зауважимо: західні вчені означають переважно феномен як корпоратизм і неокорпоратизм, що сутнісно відповідає «нашим» корпоративізму і неокорпоративізму: чимало вітчизняних учених у дослідженнях також використовують (нео)корпоратизм, але, на жаль, це наслідок довільного перекладу іноземного терміна, а не

ґрунтовної рефлексії. Проте це не лише «труднощі перекладу». Західна політологія також активно використовує термін корпоративізм для означення авторитарних і жорстко-етатистських версій феномена, а корпоратизм застосовується для сучасних ліберально-демократичних видів. Серед останніх праць у західній політології цій проблемі частково присвячена розвідка Я. Вольдендорпа і Г. Кемана [9, с. 267-268]. Наголосимо: цей аспект проблеми означуючого терміна не є найбільшим недоліком дослідження феномена, але вітчизняна наука повинна вирішити, чи залишити традиційну для неї термінологію, чи урізноманітити її, додавши термін (нео)корпоратизм. Оскільки питання лише стало до обговорення, ми в нашому дослідженні продовжуємо використовувати термін «(нео)корпоративізм».

Друга складова першої проблеми (дефініція) – найскладніша. Ми у власних попередніх розвідках наголошували на розмитості поняття неокорпоративізм через його уподібнення до лібералізму [1, с. 671]. Уже декілька десятиріч науковці стверджують: коли розглядається неокорпоративізм, складно зрозуміти, про що йдеться і чи йдеться про щось нове. Чому виникають такі запитання? Головна відповідь – в історії самого феномена. Ідейні джерела корпоративізму не викликають суперечок учених. Існує загальнонаукова згода: первинними джерелами корпоративізму є консервативна опозиція Просвітництву і Великій французькій революції, органічна теорія суспільства Берка, ідеї Гердера та Гегеля; наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. сюди долучилися ідеї солідарного суспільства Дюркгайма і соціал-демократії загалом, католицькі ідеї примирення класів у Христі, радикальні синдикалістські ідеї. Настільки широкий спектр ідейних джерел, з одного боку, становить перевагу корпоративізму, однак, з іншого – він поєднав у собі й потужні, й не дуже якісно осмислені ідеї [11, с. 36-37]. Італійський фашизм нібито підсумував ідейні джерела корпоративізму в зовнішній чіткій формі, але насправді лише переважно ідеологічно обґрунтував домінуючу роль держави. Адаптація корпоративізму до демократії зумовила виявлення цих неузгодженостей та багатозначностей. На сучасному етапі під терміном неокорпоративізм приховуються щонайменше два класи підходів до неокорпоративізму: дихотомія «неокорпоративізму-1» і «неокорпоративізму-2». Перший з них відповідає структурному підходу (акцентування на опосередкуванні інтересів у головних інститутах, котрі беруть участь у корпоративних практиках) до феномена започаткованого Ф. Шміттером, а другий – функціоналістському підходу (звернення уваги на ведення публічного курсу держави та прийняття політичних рішень на основі корпоративних процедур), започаткованого Г. Лембрухом. У цій розвідці ми розглянемо як змінюється характер дослідження феномена залежно від акцентування на неокорпоративізмі-1 чи неокорпоративізмі-2.

Інша важлива проблема прихована в деталізації терміна неокорпоративізм. Так, Шміттер використовував поняття соціетальний корпоративізм, а Лембрух – ліберальний корпоративізм. Більшість

учених вважають такі дефініції близькими до синонімічних, але це питання теж потребує подальших досліджень, оскільки в терміні Шміттера іманентно присутнє відношення до суспільства і його ролі в корпоративних практиках, а в Лембруха акцентовано на ліберальних правилах гри. Тобто, ймовірно припустити, що корпоративізм може бути ліберальним, однак не соціетальним або й навпаки. Загалом ми дотримуємося думки Ф. Шміттера, що найпродуктивнішим і потребуючим дослідження розрізненням є розрізнення між неокорпоративізмом-1 і неокорпоративізмом-2 [14, с. 262].

Друга вагома проблема дослідження (нео)корпоративізму пов'язана зі сферою наукового застосування. Ми вже говорили про взаємозалежність трьох проблем, друга, зокрема, безпосередньо корелюється з першою. (Нео)корпоративізм має безліч ідейних коренів, що спричиняє не тільки хаос, а й міждисциплінарність. Наприклад, коли акцентувати на гегелівській спадщині корпоративізму (що вирізняє нашу дослідницьку позицію), то феномен автоматично стосується питань одиничного і загального, опредмечення людини (однієї з найвищих форм якої є професійна діяльність). У такому сенсі корпоративізм стає об'єктом дослідження філософії. Християнська і соціал-демократична спадщина забезпечує інтерес до корпоративізму і етики, і аксіології. Та найбільшу проблему становить демаркація «володінь» між політологією/соціологією, з одного боку, і економікою – з іншого. Зв'язок (нео)корпоративізму з економікою очевидний, адже корпоративізм переважно задумувався як панацея проти необхідної, з погляду марксизму, ворожнечі класів. Безсумнівно, гострота протистояння класів не настільки актуальна сьогодні порівняно з часами витворення економічного концепту (нео)корпоративізму, але значення економічної діяльності людини та винагороди за неї, мабуть, буде актуальним завжди, що забезпечує постійний науковий інтерес до неї економістів. Політологів і соціологів (нео)корпоративізм цікавить найперше як один зі шляхів соціалізації людини, модель вирішення соціо-політичних конфліктів, ведення політичного курсу держави та прийняття політичних рішень і (це найпритаманніше сучасним дослідженням) – модель відносин між групами інтересів. Знову ж таки дефініція визначає напрям. Скажімо, коли трактувати (нео)корпоративізм як «...реальну модель третього шляху між капіталізмом і соціалізмом» [5, с. 108], то найбільше зацікавляться таким підходом економісти (коли йдеться про характерні для обох ладів економічної системи). Підходи, що стосуються лише політичного курсу країни, значно зацікавлять політологів і соціологів, а не економістів. Окремі дослідники намагалися зробити загальну демаркацію сфери інтересів з допомогою дихотомії корпоративізм-1 / корпоративізм-2, стверджуючи: перший належить до економічної сфери наукових інтересів, другий – до соціополітичної. Однак побічно зауважували: існує безліч умовностей [16, с. 24]. Тому, на нашу думку, вивчення феномена потребує демаркації «зон впливу», але без міждисциплінарної співпраці таке дослідження не буде повним. Цей особли-

вий характер феномена зумовлює значний інтерес суміжних наук (на кшталт політичної економії) до (нео)корпоративізму.

Розглянувши детальніше саме політичну сферу наукових інтересів (нео)корпоративізму, доходимо висновку: віднесення феномена до конкретної галузі політичних досліджень створює особливий дискурс, в якому аналізується предмет. Розглянемо декілька таких політичних дискурсів. З-поміж найзагальніших і найпростіших окреслень дискурсів – пропозиція Ф. Шміттера початку 80-х років ХХ ст. Критерій розділення – дихотомія корпоративізм-1 / корпоративізм-2. Дискурс, витворений першою складовою дихотомією, стосується опосередкування інтересів. Тут важливим стає співвідношення (нео)корпоративізму з плюралізмом. Витворений другою складовою дискурс стосується ведення публічного курсу держави та прийняття політичних рішень, де акцентується на співвідношенні тиску й узгодження в цьому процесі [14, с. 263]. Можна, безперечно, зауважити: надлишкове розділення дискурсів дещо помилкове, адже йдеться, на перший погляд, тільки про «вигляд збоку»: тиск притаманний плюралізму, як і узгодження (нео)корпоративізму, їх розділяють лише різні акценти дослідження. Проте ми не можемо цілковито підтримати таке твердження і згодом пояснимо чому. Загалом наведений дискурс корпоративно-плюралістичних взаємовідносин, мабуть, є найважливішим з усіх існуючих дискурсів дотичних до (нео)корпоративізму. Хоча існує й ідеологічний дискурс, що переважно підтримується представниками неомарксизму, котрі переносять питання про (нео)корпоративізм у площину класових відносин. Їхнє ставлення до (нео)корпоративізму в будь-якій його іпостасі традиційно негативне. Вони пояснюють це тим, що (нео)корпоративізм належить до буржуазних засобів відвернення пролетаріату від класової боротьби. Так, один із ранніх дослідників феномена неомарксист Л. Паніч аргументував: нова версія корпоративізму (неокорпоративізм) має не менше проблем, ніж попередня (авторитарний корпоративізм). Адже існує непропорційність сторін корпоративного процесу. За умов розпаду корпоративних практик держава починає чинити примус, і неокорпоративізм загалом прислужує капіталізму [12, с. 80-86]. Протилежний бік дискурсу представляє Ф. Шміттер, вважаючи, що в тривалій перспективі неокорпоративізм, навпаки, шкодить роботодавцям/представникам бізнесу [14, с. 270-271]. Надзвичайно цікавий також є транзитологічний дискурс, адже ще на початках неокорпоративістських досліджень у 70-х роках ХХ ст. цей феномен нерозривно стосовався перехідних суспільств, зокрема латиноамериканських. Позицію дослідників неокорпоративізму у такому дискурсі на початку ХХІ ст. після багатолітніх розвідок узагальнив Г. Вярда, констатуючи: «Латинська Америка не підтвердила, як вважалося, універсальних, але насправді Євро-Американських і етноцентричних моделей, що були приготовані для них Ростоу, Алмондом та іншими» [17, с. 8]. Тобто (нео)корпоративізм у цьому дискурсі постає в опозиції до твердження про лінійне й однакове проті-

кання демократизації в усіх країнах.

На цьому ми закінчимо аналіз другої проблеми, хоча й не змогли охарактеризувати всього можливого спектра дискурсів, оскільки це зробити нам не дозволяє обсяг дослідження. Також зазначимо: ми не розглядаємо окремо дискурс демократично-(нео)корпоративних взаємовідносин, бо він, незважаючи на значущість, так чи інакше введений у (нео)корпоративно-плюралістський дискурс.

Узагальнимо: дві перші проблеми дослідження (нео)корпоративізму стосуються особливостей і труднощів дефініювання феномена і захування його до певної сфери наукового знання. Хоча вчені, принаймні опісово, спромоглися виокремити головні передумови становлення та риси (нео)корпоративізму. До передумов становлення належать: тип політичної культури; релігійна традиція країни; традиція вирішення соціальних конфліктів; історична традиція й особливості відносин профспілкових рухів. Перша складова не викликає сумнівів у більшості науковців – (нео)корпоративізм пов'язується з континентальним типом політичної культури на відміну від «плюралістського» англосаксонського. Чимало проблем з другою складовою – первинна зосередженість на Латинській Америці змусила дослідників пов'язувати неокорпоративізм із католицизмом. Однак неокорпоративізм Скандинавських країн і Нідерландів не узгоджується із цим твердженням. Це підтвердило Г. Вярду визнати: існує більше видів (нео)корпоративізму, ніж він раніше думав, хоч латиноамериканський тип (нео)корпоративізму унікальний і надалі відрізняється від інших [17, с. 8]. Окрім того, навіть в Європі існує і католицький (насамперед Австрія), і протестантський тип неокорпоративізму (Скандинавія, Нідерланди). Зауважимо: розглянута цікава кореляція релігійного чинника з третьою складовою – традицією розв'язання соціальних конфліктів. Окремі дослідники стверджують: скандинавський неокорпоративізм є інституціоналізацією конфлікту; австрійський – інституціоналізацією консенсусу [13, с. 125]. Перший схильний радше до егалітарних принципів, аніж другий, бо консенсус в останньому досягається шляхом ненасильницького, але примусу. Стосовно четвертої складової вчені констатують: існують три традиційні типи організування робітників: англосаксонський; латинський; німецький. Саме останній тип притаманний (нео)корпоративним країнам, бо сприяє утворенню централізованих профспілок [16, с. 28-29]. Найзагальніші риси (нео)корпоративізму не викликають значних суперечок серед дослідників. Їх можна окреслити коротко як участь незначної кількості централізованих, потужних акторів у процесі ведення публічного курсу країни і прийнятті рішень. Сам процес характеризується обмеженим доступом учасників і стосується здебільшого економічних питань. Принципами процесу є узгодження та досягнення максимально можливо го консенсусу. Такий опис дає змогу концептуально поєднати обидва дихотомічні види неокорпоративізму.

Особливістю перших двох проблем дослідження була здебільшого їх теоретичність, і ми

з'ясували, що існує хоча й нечітко, але загальне уявлення про неокорпоративізм і те, до котрих сфер наукового знання його можна зарахувати. Проте якщо неокорпоративізм претендує на роль актуальної моделі відносин між групами інтересів, то він мусить мати практичне значення, а отже, – бути придатним для вимірювання. Саме тому ми переходимо до фінальної наукової проблеми дослідження (нео)корпоративізму – теоретичної концептуалізації та операціоналізації поняття для здійснення емпіричних досліджень. Наше завдання в розкритті цієї проблеми – не продемонструвати конкретні методи обчислення результатів за відповідними індикаторами, а показати, наскільки складно підшукати ці індикатори. Емпіричне дослідження неокорпоративізму – неунікнена потреба, оскільки інакше складно простежити динамічні зміни в тій чи іншій країні: застосування корпоративних практик може виникати і зникати з часом. Ми стверджуємо: «емпірична» проблема неокорпоративізму – найгостріша з усіх йому притаманних. По-перше, надзвичайно складно віднайти спільні загальноприйнятні індикатори емпіричного вимірювання феномена. Мабуть, найбільше емпіричне дослідження неокорпоративізму – 42-індикаторне дослідження Л. Кенворсі, як підсумування і аналіз усіх попередніх емпіричних робіт, – засвідчує на конкретних прикладах, що існують легко- і важко-вимірювані індикатори неокорпоративізму [10, с. 11]. По-друге, нелегко відкинути суб'єктивну позицію автора у виборі індикаторів. Тобто проблема – не тільки правильно виміряти, а ще й зрозуміти, чи те, що вимірюється, – справді індикатор неокорпоративізму. Проблеми емпіричного вимірювання неокорпоративізму підтверджує й різниця в отриманих результатах.

Проблема існує. Однак, на наше переконання, добре теоретично продумане емпіричне вимірювання феномена – правильний шлях дослідження неокорпоративізму, і він кращий, ніж виключно теоретичний. Зокрема, одне з найновіших та найґрунтовніших емпіричних досліджень малих неокорпоративних країн Європи (часова вибірка: 1970-2006 роки) на предмет занепаду, виникнення чи традиційного здійснення корпоративних практик вказало на дуже конкретні результати [18, с. 36]. Натомість, хоч Ф. Шміттер є піонером і визнаним авторитетом у дослідженні феномена, його і ранні, й пізні розвідки характеризуються недостатньо аргументованим зарахуванням країн до корпоративних. Так, у ранньому дослідженні середини 70-х років минулого століття він стверджував: окрім традиційно корпоративних країн, відчувається наближення до корпоративізму в Сполученому Королівстві, Франції, Канаді, ФРН, тобто у традиційно плюралістських [15, с. 104]. Ця позиція викликала критику інших дослідників. А вже наприкінці ХХ ст. Ф. Шміттер констатує зародження (нео)корпоративізму в заледве не всіх посткомуністичних країнах Східної Європи (йдеться також про Україну) і циклічну теорію (нео)корпоративізму з тривалістю циклу в 25 років з невеликими девіаціями залежно від конкретних країн [7, с. 11-12]. Ці аргументи виявилися недостатньо ве-

рифікованими.

Очевидно, сутнісна різnorodність (нео)корпоративізму спричинює відповідну різnorodність результатів. Однак, на наш погляд, проблема, мабуть, не тільки у феномені, але й у самій суті гуманітарних наук, до котрих належить і політологія. Ми допускаємо: приклад неокорпоративізму ілюструє розкол між політологією, як спадкоємицею філософії й абстрактного систематизуючого мислення та політологією, як галузі знання, що прагне наблизитись до позитивістських точнауккових практик. І знову ж таки наголошуємо на важливості розгляду проблеми співвідношення одиничного та загального в контексті цієї проблеми. Конкретним наповненням цього питання може бути протистояння позитивної (Гегель) і негативної (Адорно) діалектик, розглянуте в попередній розвідці [1, с. 668-671]. У цьому аспекті позитивізм нагадує про права одиничного, що ближче до істини.

Хоча існує інший аспект проблеми. На відміну від точних наук на кшталт фізики, у політології немає настільки стабільної та незмінної предметної сфери дослідження. Предмет політології пов'язаний із духовним опредмеченням людини у політичній сфері буття. Кожен конкретний індивід наділений самосвідомістю, а отже, сукупність діяльності різних самосвідомостей не можна досконало виміряти і систематизувати на зразок фізичної взаємодії атомів. Тому в політології, як і в інших гуманітарних науках, є певний метафізичний момент, що не піддається повному кількісному вимірюванню, і цей момент потрібно завжди враховувати. На конкретному прикладі така проблема очевидна у протистоянні «корпоративізм – плюралізм». І перший, і другий – категорії, які за кількісного вимірювання потрібно дедуціювати до

рівня одиничних індикаторів. Ми вже демонстрували, наскільки це важко. Однак навіть на недосконалій практиці стає зрозумілим: те, що в теорії йменується екстремумами дихотомії, на практиці не є настільки протилежним. Недарма Г. Джордан критикував Ф. Шміттєра за спрощений та ідеалізований підхід до корпоративізму і плюралізму (зазначимо, проте: Ф. Шміттєр розумів цю проблему і розглядав у 1997 р. ідеалізацію наведених ним дефініцій), стверджуючи, що замість терміна «корпоративізм» доцільніше застосовувати термін «корпоративний плюралізм» [8, с. 137-142]. У цьому ж контексті цікаве твердження: теоретична видимість протиставлення спричинена замкненістю кожної із наведених епістем у своєму дискурсі [6, с. 3-4]. Узагальнимо: всі зазначені проблеми потребують серйозного осмислення та нових досліджень.

Висновки. Отже, в нашій розвідці розглянуті проблеми теоретичного дослідження (нео)корпоративізму. З'ясовано, що цій первинній теоретичній проблемі присвячено мало уваги у вітчизняній літературі. Виокремлено три основні теоретичні проблеми (нео)корпоративізму: 1) означуючого терміна і дефініції; 2) сфери наукового застосування; 3) теоретичної концептуалізації та операціоналізації поняття для здійснення емпіричних досліджень. Як з'ясовано, всі три проблеми є актуальними для дослідження, але найскладніша ситуація з останньою. Окрім притаманних лише для самого (нео)корпоративізму причин проблемності, існує також незалежна гуманітарно-наукова складова. Потрібні нові дослідження, котрі б детальніше проаналізували кожну зі згаданих теоретичних проблем.

Рецензент Побочий І.А. – д.п.н., проф.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вовк Ю. Діалектичне в самосвідомості корпоративізму / Ю. Вовк // Гілея. – 2012. – Вип. 67 (№ 12). – С. 667-672.
2. Гончар В. Корпоративізм як модель взаємодії держави і громадянського суспільства: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Гончар Володимир Михайлович. – К., 2009. – 176 с.
3. Кремень В. Приреченість на корпоративізм? / В. Кремень, В. Ткаченко // Політичний менеджмент. – 2007. – № 6 (27). – С. 3-21.
4. Ткачук М. Корпоративізм як принцип розподілу політичної влади / М. Ткачук // Політичний менеджмент. – 2009. – № 4. – С. 82-90.
5. Тупиця О. Політична участь профспілок: історичний досвід та стан у сучасній Україні / О. Тупиця // Грані. – 2012. – № 10 (90). – С. 107-110.
6. Fuchs G.. Corporatism and 'political context' in the Federal Republic of Germany / G. Fuchs, A.M. Koch // Environment and Planning C: Government and Policy. – 1991. – Vol. 9 (1). – P. 1-14.
7. Grote J. The Corporatist Sisyphus: Past, Present and Future / J.Grote, Ph. Schmitter // EUI Working Paper SPS. – 1997. – № 97 (4). – P. 1-22.
8. Jordan G.. Pluralistic Corporatism and Corporate Pluralism / G.. Jordan // Scandinavian Political Studies. – 1984. – Vol. 7. – P. 137-154.
9. Keman H. Dynamic institutional analysis: measuring corporatist intermediation / H. Keman, J. Woldendorp // Quality and Quantity. – 2010. – Vol. 44 (2). – P. 259-275.
10. Kenworthy L. Quantitative indicators of corporatism / L. Kenworthy // International Journal of Sociology. – 2003. – Vol. 33 (3). – P. 10-44.
11. Newton R.C. Natural corporatism and the passing of populism in Spanish America / R.C. Newton // The Review of Politics. – 1974. – Vol. 36 (1). – P. 34-51.
12. Panitch L. The development of corporatism in liberal democracies / L. Panitch // Comparative Political Studies. – 1977. – Vol. 10. – P. 61-90.
13. Pohjola M. Corporatism and Wage Bargaining / M. Pohjola // Social Corporatism: A Superior Economic System? – Oxford: Oxford University Press, 1992. – P. 44-81.
14. Schmitter Ph.C. Reflections on where the theory of neo-corporatism has gone and where the praxis of neo-corporatism may be going / Ph.C. Schmitter // Patterns of Corporatist Policy-making; ed. G. Lembruch, Ph. Schmitter. – London: Sage, 1982. – P. 259-279.
15. Schmitter Ph.C. Still the Century of Corporatism? / Ph.C. Schmitter // The Review of Politics. – 1974. – Vol. 36 (1). – P. 85-131.
16. Therborn G. Lessons from 'Corporatist' Theorizations / G. Therborn // Social Corporatism: A Superior Economic System?

– Oxford: Oxford University Press, 1992. – P. 82-131.

17. Wiarda H. The Political Sociology of a Concept: Corporatism and the «Distinct Tradition» / H. Wiarda // School of public and international affairs. – 2008. – Vol. 2 (1). – P. 1-16.

18. Woldendorp J. Corporatism in small North-West European countries 1970-2006: Business as usual, decline, or a new phenomenon? / J. Woldendorp // Working Paper Series Department of Political Science. – 2011. – Vol. 30. – P. 1- 49.